

E. O.

"Rasskazy iz istorii russkoj nauki i tiechniki", W. Bołchowitinow, A. Bujanow, W. Zacharczenko, G. Ostroumow, Moskwa 1957 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 4/1, 219-220

1959

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

nieorganicznych, produkcję środków opałowych, farbiarstwo, produkcję mydeł, produkcję farmaceutyczną i wreszcie produkcję cukru oraz alkoholu i jego pochodnych. Część ta obejmuje w zasadzie okres do początków XVIII wleku, jednak w poszczególnych rozdziałach autor wkracza nawet i w wiek XIX, jak np. przy omawianiu początków produkcji cementu.

W części drugiej natomiast, dotyczącej okresu, gdy technologia chemiczna rozwijała się w ścisłym związku z rozwojem nauk chemicznych, autor prowadzi wykład omawiający zarówno technologię jak i teorię chemiczną. Ten sposób ujęcia charakteryzują tytuły rozdziałów: Od rzemiosła do nauki, Rozwój naukowego przemysłu chemicznego 1788—1860, Rozwój teoretycznej chemii organicznej, Technologia organiczna, Biochemia, Chemia nieorganiczna po 1860 r., Odkrycie pierwiastków chemicznych, Teoria chemiczna, Droga do energii jądrowej, Układ cząsteczek, Technologia elektrochemiczna, Warunki reakcji chemicznych, Przemysłowe reakcje gazowe.

Książka ma charakter popularyzatorski, ma ona jednak z pewnością znaczenie i dla chemików. Przyczynia się do tego bogata bibliografia obejmująca nie tylko opracowania historyczne ale i prace źródłowe.

Jak zwykle w pracach zachodnich osiągnięcia krajów słowiańskich traktowane są i w tej książce po macoszemu. Spośród uczonych rosyjskich wymieniony jest poza Mendelejewem jedynie Winogradski. Z nazwisk polskich spotykamy Curie-Skłodowską, Kazimierza Funka oraz Natansona, jako odkrywcę fuksyny (niestety z łoku zdania czytelnik może wnioskować, — jak się wydaje bez złej intencji autora — że jest to osiągnięcie francuskie). O Łukasiewiczu autor nie wspomina, uważając za początek nowoczesnego przemysłu naftowego zapoczątkowanie wydobywania ropy w Pensylwanii w 1859 r.

E. O.

S. P. Timoszenko, *Istorie nauki o soprotiwlenii materialow*. Gosudarstwiennoje izdatielstwo tiechniko-tieoreticzeskoj litieratury. Moskwa 1957, s. 536.

W numerze 1/1956 „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” znalazła się notatka informująca o oryginalnym angielskim wydaniu tej niezwykle wartościowej książki. W końcu ubiegłego roku ukazał się jej rosyjski przekład dokonany przez W. I. Kontowita. Redaktor przekładu A. N. Mitinski uzupełnił tekst autora dodatkowymi informacjami o osiągnięciach w dziedzinie wytrzymałości materiałów i teorii sprężystości, uzyskanych w ZSRR, i w okresie przed rewolucją październikową w Rosji. Uzupełnienia te podano w formie odnośników umieszczonych u dołu strony.

S. F.

W. Bołchowitinow, A. Bujanow, W. Zacharczenko, G. Ostroumow, *Rasskazy iz istorii russkoj nauki i tiechniki*, pod obszczej riedakciej W. Orłowa. Izdatielstwo „Mołodoja Gwardija”, Moskwa 1957, s. 590.

Ten przeznaczony dla młodzieży popularny przegląd dorobku rosyjskiego przyrodznawstwa i techniki jest właściwie — choć nie jest to nigdzie zaznaczone — nowym, gruntownie przerobionym wydaniem książki z 1950 r. Ras-

skazy o *russkom pierwienstwie*. Zmiana tytułu wskazuje kierunek zmian, jakimi uległa książka.

Pierwsze wydanie odznaczało się pasją polemiczną, walcząc z autorami zachodnimi, przemilczającymi lub nie doceniającymi rosyjskiego dorobku naukowego i technicznego. W tej pasji przeceniano niejednokrotnie samodzielność i rozmiary osiągnięć rosyjskich i radzieckich, pomijano też stare więzy jakie łączyły naukę rosyjską z nauką światową.

Zupełnie inny jest ton nowego wydania. Już w przedmowie autorzy pisać: „Przodująca nauka rosyjska rozwijała się w ścisłej współpracy z tym wszystkim, co było przodującego w nauce obcych krajów. Idee przodujących rosyjskich uczonych i wynalazców stawały się nierozdzieloną częścią składową nauki światowej“. Konsekwentnej przeróbce uległa cała książka. Wystarczy porównać indeksy nazwisk, żeby stwierdzić, ile w nowym wydaniu pojawiło się nazwisk uczonych zagranicznych (spośród Polaków wymienia się Kopernika, Curie-Skłodowską i Smoluchowskiego).

Usunięto też z książki akcenty przeceniania osiągnięć rosyjskich. Przykładem może być zmiana tytułu rozdziału *Ojczyzna elektrotechniki* na *Rosyjski wkład do elektrotechniki*. Usunięto też wiadomości niesprawdzone, jak np. o wzniesieniu się samolotu Możejskiego ponad ziemię.

Pewne zastrzeżenia budzą natomiast informacje rosyjskich uczonych polskiego pochodzenia i Polakach pracujących w Rosji. Tak więc dla autorów Nencki i Cienkowski — to poprostu rosyjscy uczeni, choć o polskości obu można przeczytać w *Wielkiej Radzieckiej Encyklopedii*. Kierbedź wymieniony jest jako rosyjski inżynier, narodowość Ochorowicza, Rzeszotarskiego i Drzewieckiego nie jest podana, czytelnik będzie więc sądził, że chodzi tu o Rosjan.

Zdarzają się też niedopowiedzenia i w stosunku do innych uczonych. Tak np. autorzy nie podają narodowości Eulera i Daniela Bernoulli, określając ich tylko jako „petersburkich akademików“. To samo odnosi się do znakomitego niemieckiego fizyka Chladniego, o którym podano, przy tym mylną informację, jakoby pracował w Rosji.

Wprowadzone jednak do obecnego wydania zmiany nie dotyczyły wyłącznie sposobu naświetlenia opisywanych faktów. Przeróbki poszły znacznie dalej, niektóre rozdziały zostały w pewnym stopniu napisane na nowo. Do istniejących dawniej rozdziałów poświęconych kolejno naukom ścisłym, chemii, elektrotechnice, metalurgii, mechanice i budownictwu, silnikom, komunikacji, technice obronnej, geologii, biologii i medycynie oraz rolnictwu doszedł nowy obszerny (75-stronicowy) rozdział o rosyjskich podróżnikach.

Autorzy starali się również uwzględnić w książce wyniki najnowszych badań nad historią rosyjskiej nauki i techniki.

Księga — pomimo niektórych braków, bardzo trudnych zresztą do uniknięcia w dziele popularyzacyjnym tego typu — daje młodzieży radzieckiej dobrą możliwość zaznajomienia się z dziejami nauki i techniki swego kraju.